

gospodarske, obrtniške in narodne.

zhajajo vsak petek ter stanejo v tiskarni prejemane za celo leto 3 gld. 50 kr., za pol leta 1 gld. 75 kr. in za četrt leta 90 kr., — po pošti prejemane pa za celo leto 4 gld., za pol leta 2 gld. in za četrt leta 1 gld. — Za prinašanje na dom v Ljubljani se plača na leto 40 kr. Naročnino prejema upravništvo v Blasnikovi tiskarni. — Oglase (inserte) vzprejema upravništvo, in se plača za vsako vrsto za enkrat 8 kr., za dvakrat 12 kr., za trikrat 15 kr. — Dopisi naj se pošiljajo uredništvu „Novic“.

V Ljubljani 5. aprila 1895.

Politiški oddelek.

Petakarji.

Bodoči zgodovinar bode prerešetujoč zgodovino Avstrije se čudil, kako da so prva desetletja parlamentarne dobe si toliko nasprotovale nekatere stranke, ki imajo faktično skoro jednake koristi. Skoro prava uganka mu bode, kako da so se češki veleposestniki toliko upirali nemškemu ustavovercem, da so celo nastopili pasivno politiko, če tudi se njih koristi, njih nazori skoro popolnoma vjemajo z nazori nemškoliberalne kapitalistične stranke. V narodnem oziru ti ljudje niso nikdar bili naudušeni za Čehe. Po njih gradovih se je slišala le nemška govorica, češki priprosti narod zmatrali so za nekaj nižjega in pri taci razmerah je pač čudno, kako da so mogli se poganjati za obnovljenje češke krone. Tega seveda bodoči zgodovinar ne bode mogel verjeti, da bi bili ti možje se nadejali, da se s češkim državnim pravom obnove vse pravice, katere so imeli v srednjem veku; a vendar je resnica, da jih je jedino to nauduševalo za češko državno pravo.

Zadnji čas, ko so prišli do prepričanja, da je njih nekdanjim predpravicam za zmirom odklenkalo, jeli so se očitno približevati nemškemu liberalcem. V češkem deželnem zboru kaj radi glasujejo z njimi, na vso moč pospešujejo nemške težnje, tudi znane dunajske punktacije, ki so naravnost protivne obnovljenju češkega državnega prava in so le v interesu Nemcev, so največ njih delo. Češki veleposestniki imajo tovarne in rudnike in se zatorej njih gospodarske koristi vjemajo popolnoma s koristmi nemškoliberalne stranke, katera se tudi vedno poteguje za koristi velike obrtnije.

Zaradi tega je zares čudno, da je bilo treba Taaffejeve volilne reforme, da so konservativni veleposestniki in liberalci prišli do prepričanja, da so tako rekoč naravni zavezniki. Grof Hohenwart je v znanem govoru, ko je naglašal, da konservativce vežejo važne stvari z libe-

ralci, imel pred vsem v mislih češke veleposestnike, vsaj so ti baje igrali prvo vlogo pri sklepanji koalicije, drugi konservativci so slepo pritrjevali.

Naravno je torej, da bodo v bistvenejših stvareh tudi glede volilne reforme liberalci in češki veleposestniki složno postopali; le semtertja bodo nemški liberalci hoteli imeti kako malo bolj liberalno določbo, kateri bodo konservativni veleposestniki ugovarjali, naposled se bodo pa že sporazumeli. Oboji imajo svoje interese v tem, da se srednjim in nižjim stanovom dovoli kolikor je najmanj mogoče vpliva.

Jedna glavnih točk, o katerih se suče volilna reforma, je volilna pravica petakarjev. Liberalci bi jih radi porinili v novo peto kurijo, ker po mestih jim v sedanji kuriji delajo ovire. Petakarji so tisti volilci, ki so na Dunaji strli moč nemških liberalcev, na katere se opira krščanska socijalna stranka. Dokler volijo ti volilci v mestni in kmetski kuriji, ima krščanskosocijalna stranka upanje, da jo čaka še velika bodočnost, kakor hitro se pa izrinejo iz teh dveh kurij, pa je njih vpliv uničen. Res bodo jej skoro zagotovljeni mandati v kuriji malih davkoplačevalcev, ako se vanjo stlačijo petakarji, a teh 25 mandatov bi jej malo koristilo. Sedaj ima zanje 15 mandatov večjo vrednost, kot bi jih pozneje 40 ali pa 50, ko bi bilo zagotovljeno, da čez to število več ne pridejo. Sedaj morejo njih ideje razširjati po obširnih okrajih in druge stranke se nanje ozirajo, ter ta ali oni poslanec si misli, da ne bode več prišel v zbornico, ako le preveč nasprotuje idejam, katere se vedno bolj širijo mej njegovimi volilci. Ravno tako tudi delavcem ne bode volilna reforma nič koristila, ako bodo volili v posebni kuriji, ker se za njih poslance ne bode nobeden zmenil, če bode vedel, da se njih število pomnožiti ne more. Že same na sebi ste ti novi kuriji jako zvito izmišljeni in je njih namen le varovati vpliv nemškoliberalne in njej precej sorodne konservativne stranke.

Zadnji čas se bje proti krščanski socijalni stranki hud boj, ker je začela boj proti škodljivemu kapitalizmu. V tem boji liberalni in konservativni veleposestniki ho-

dijo drug drugemu podpirajo. Kardinal grof Schönborn bi ne bil šel v Rim samo na željo Plenerjevo ali Madejskega, temveč tukaj imajo svojo roko vmes konservativni veleposestniki, katerim je boj proti velikemu kapitalizmu ravno tako nevaren kakor Rotšildu.

Da bi rešil volilno pravico petakarjem, je predlagal baron Dipauli pri davčni reformi neko določbo, po kateri bi se jim davek odračunal po sedanjem davku, ne pa po novem, ki bode toliko nižji, da ne bode več znašal 5 gld. Tega predloga pa ni hotelo podpisati 11 čeških veleposestnikov in pa grof Hohenwart. S tem so naravnost prestopili na liberalno stran. Že dolgo se je govorilo, da Hohenwartov klub v tem vprašanju ni jedin in sedaj se je očitno pokazalo. Jako dvomljivo je že, če se bode za Dipaulijev predlog dobila večina, posebno ker vlada ni zanj. Če pa propade in se davčna reforma reši po volji vlade, pridejo pa konservativci, kateri se še niso popolnoma zapisali nemškemu liberalizmu, v jako kočljiv položaj. Odločiti se bodo morali za volilno reformo, kakoršno hote levičarji, da vsaj v novi kuriji preskrbe volilno pravico petakarjem ali pa poseči po Taffejevi volilni reformi in se združiti brez ozira na narodno in versko prepričanje z raznimi frakcijami sedanje opozicije v novo stranko, da se dobi vsaj navadna večina proti sedanji koaliciji. Zakaj se bodo odločili ne vemo, a bojimo se, da se bodo rajši udali liberalizmu in žrtvovali vse svoje ideje, da le obdrže sedanje svoje mandate.

Politični pregled.

Državni zbor je rešil začasni državni proračun in dovolil vladi pobirati davke do konca junija. Pri tej debati so posebno Mladočehi in protisemitje hudo prijemali vlado. Češki govorniki so vlado posebno prijemali zaradi volilne reforme in pa zaradi samovoljnega postopanja češkega namestnika grofa Thuna. Ministri so pa grofa Thuna prav goreče zagovarjali, posebno pl Plenner, kateremu se je kar videlo, da vidi v Thunu že bodočega ministerskega predsednika, kateremu bode on vodil finance. Windischgrätz se je zagovarjal zaradi počasnosti volilne reforme. Pri tem pa ni bil posebno srečen, kakor tudi ne pri zagovarjanju češkega namestnika grofa Thuna. Rekel je, da državni zbor nima pravice kritikovati namestnikov, kar je pri nekaterih poslancih vzbudilo nevoljo, pri drugih smeh. Pokazala se je vsa državniška nezmožnost sedanjega predsednika, kateri ni niti senca svojemu predniku. Posebnost je tudi to, da je pl Plenner, ko je še bil poslanec, vedno grajal začasne budgete kot neko zlorabo in dokaz slabega državnega gospodarstva. Sedaj se je pa pokazalo, da sam bolje gospodariti ne zna. Sploh je Plenner vse dobre lastnosti, katere je imel še kot poslanec, zgubil kot minister, slabe je pač vse ohranil. Splošno se je opazovalo, da sedanja vlada že čuti, da se jej bliža zadnja ura in se približujemo neki premembi. Liberalci in konservativci delajo z vsemi silami za grofa Thuna, od katerega pričakujejo, da bode ugnal protisemite, katerih Windischgrätz ne more. Ne ve se pa še, če se bodo želje liberalcev izpolnile, ker grof Thun pač nima tistih lastnosti, katerih bi bilo treba prihodnjemu avstrijskemu ministerskemu predsedniku, ako bode hotel popraviti, kar je koalicija zmedla. Pod koalicijo je vse zaostalo, ker tako umetno skrpana večina brez vsacih višjih nazorov, ni zmožna za najmanjše resno delo. Treba bi bilo, da bi bodoči ministerski predsednik kar pome-

del s sedanjimi vladujočimi strankami, ki očitno kažejo, da so se preživele in ne umejo več duha in potreb časa.

Volilna reforma. — V pododseku za volilno reformo prihajajo gospodje vedno z novimi predlogi, ki je pa jeden bolj neprimeren nego drugi. Sedaj so srečno prišli do tega, da bi se nova kurija ne razdelila v vseh deželah v dva razreda, temveč le v tistih, kjer bi se bilo bati, da delavci dobe večino. Kjer bi pa mali davkoplačevalci utegnili ohraniti večino, tam bo pa le jeden razred. Ker oba razreda ne dobita jednako poslancev, bodo se za vsacega drugače razdelili volilni okraji. Prepričani smo, da se v zbornici poslancev za tako zmedenino ne bode dobila večina, če bode sploh vlada na taki podlagi mogla izdelati svoje predloge. Zato je že skoro gotovo, da sedanja večina volilne reforme ne sklene, k večjemu bode z davčno reformo spravila petakarje ob volilno pravico v prid levičarjem.

Občinske volitve na Dunaji so jako ugodno izpale za protisemite na Dunaji, posebno v drugem razredu. Vsega so pridobili 20 mandatov. Sedaj bode v mestnem zboru 74 liberalcev in 64 protisemitov. S tako malo večino se pa ne bode dalo več tako postopati, kakor dosedaj. Liberalni listi se že boje, da bode velikokrat pri sejah večina protisemitov, ker liberalci malomarno prihajajo k sejam dočim je opozicija dobro organizovana. Župan dunajski se je že sam izjavil, da ne bode dolgo več mogel županovati. Ko bi pa odložil županstvo je pa popolnoma prepričan, da bi bil voljen županom dr. Lueger. Več liberalnih mestnih odbornikov bi se pri volitvi že izneverilo. V liberalnih krogih se že razpravlja, da bi odložili vsi liberalni mestni odborniki mandate, da bi bila potrebna nova volitev. Pri tej bi pa seveda zmagali zopet protisemitje, naj tudi vlada pritiska na volilce. Židovski bogatinje so v velikem strahu, ker bodo zgubili velike dohodke, ko pridejo na Dunaji protisemitje na krmilo. Mnoga občinska dela, pri katerih so dosedaj delali velike dobičke, bode občina vzela v svojo režijo. Kako da je tak poraz zadel liberalce, da se pojasniti jedino s tem, da je ta stranka s svojo hinavsko politiko zgubila vse zaupanje. V gospodarskem oziru je preveč podpirala le velike kapitaliste, drugače je pa zatajila vsa svoja liberalna in demokratska načela, tako da so na Dunaji protisemitje faktično postali že jedini zagovorniki svobode, demokratičnih načel in ustavnosti. Pri taci razmerah morali so priti ob vse zaupanje. Tudi majhni židovski obrtniki in trgovci so liberalcem odpovedali svojo pomoč. Tudi čudno postopanje pri volilni reformi je liberalce močno spravilo ob veljavo. Če bi se danes razširila volilna pravica po Taffejevem načrtu, niti jednega državnega poslanca bi ne dobila liberalna stranka na Dunaji.

Napredek Čehov na Moravskem ne daje mirno spati narodnim Nemcem. Njih posest je vedno v večji nevarnosti. V Brnu bi radi ohranili popolnoma nemški značaj, a ti hudobni Čehi so se pa sedaj izmislili, da v tem mestu osnujejo češki muzej. Čehi, ki prihajajo s kmetov bodo lahko zastoj ogledali ta kulturni zavod. Dvombe ni nobene, da bode ta zavod pouzdigoval češko narodno zavest v Brnu in zunaj Brna. Osnova takega zavoda ne bode tako težavna, ker imajo Čehi v Brnu že mnogo zbirk, katere je le treba zbrati. — V Olumuci se je pa zadnje dni zopet odkrušil kamen, če tudi ne velik od nemške posesti. Poslovni jezik lekarniškega gremija je po stari navadi bil nemšk. Sedaj so se pa nakrat začeli pisati zapisniki v obeh deželni jezikih, kar seveda mnogim „pravičnim“ Nemcem ni po godu, ker so tudi tukaj nemški poslovni jezik zmatrali za svojo privilegovano narodno posest. Vidi se torej, da koalicija ne more zadostno varovati narodne posesti, ker njen vpliv povsod ne sega.

Nemčija. — Soustvaritelja sedanje nemške države kneza Bismarcka so povodom njegove 80letnice dne 1. aprila t. l. proslavljali v Nemčiji največičastneje. Cesar Viljem II. sam je prihitel v velikem spremstvu v Fridrichsruhe, bivališče Bismarckovo, da mu čestita in izroči osobno častno darilo dra-